

СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА СРБИЈЕ У XXI ВЕКУ

КУЛТУРА

ОСНОВА ДРЖАВНОГ И НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

ЗБОРНИК РАДОВА СА СКУПА
ОДРЖАНОГ 24. И 25. XI 2016. У СРПСКОЈ АКАДЕМИЈИ НАУКА И УМЕТНОСТИ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ, ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

За разлику од претходних скупова у оквиру циклуса „Стратешки правци развоја Србије у XXI веку“ који су били посвећени образовању и науци, скуп о култури представљао је посебан изазов јер је сам појам културе у великој мери флуидан, без јасно омеђених граница. Стога је овај скуп тематски био ограничен на питања културе као основе државног и националног идентитета. Упркос оваквом тематском сужавању, радови саопштени на скупу и објављени у овом зборнику представљају тек наговештаје дубине проблема са којима се суочава култура у времену цивилизацијске транзиције чији смо сведоци и учесници.

А. Костић

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC CONFERENCES

Book CLXVI

DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

Book 39

CULTURE

**THE BASIS OF STATE'S AND
NATIONAL IDENTITY**

PROCEEDINGS FROM THE SCIENTIFIC CONFERENCE
HELD ON NOVEMBER 24th and 25th, 2016

Accepted for publication at the 9th Session of the Department of Social Sciences,
held on November 7th, 2017, after being reviewed by academician
Kosta Čavoški and corresponding member Aleksandar Kostić

EDITOR

Corresponding Member

ALEKSANDAR KOSTIĆ

BELGRADE 2017

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига CLXVI

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

Књига 39

КУЛТУРА

**ОСНОВА ДРЖАВНОГ И
НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА**

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ СКУПА
ОДРЖАНОГ 24. И 25. НОВЕМБРА 2016. ГОДИНЕ

Прихваћено за објављивање на IX седници Одељења друштвених наука,
одржаној 7. новембра 2017. године, на основу реферата академика
Косте Чавошког и дописног члана Александра Костића

УРЕДНИК

дописни члан

АЛЕКСАНДАР КОСТИЋ

БЕОГРАД 2017

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнез Михаилова 35

Лектор и коректор
Светлана Стојковић

Припрема за штампу
Досије студио, Београд

Тираж: 400 примерака

ISBN 978-86-7025-747-4

Штампа
Colorgrafx, Београд

САДРЖАЈ

- 9 | Реч уредника
- 11 | Александар Костић: *Поводом циклуса скупова „Сиврашешки њравци развоја Србије у XXI веку“*
- 13 | Реч Владимира С. Костића, председника Српске академије наука и уметности
- 15 | Реч Владана Вукосављевића, министра културе и информисања Републике Србије: *Мојући њринцији културне ѡлишике у Србији*
- 23 | Бранко Кукић: *Место културе у дуђорочним сиврашеијама државе*
- 31 | Горица Мојовић: *Законски оквири културне ѡлишике и начини финансирања*
- 41 | Ивана Стефановић: *Инстишцији културе, култура инстишцији*
- 67 | Зорица Томић: *Културна ѡлишিকা у развијеним земљама: ѡроблем ѡоређења, ѡроблем ѡерцеиције*
- 77 | Иван Ивић: *Улоја образовнои сисшема у очувању културне шрадиције*
- 87 | Небојша Брадић: *Креативне индустрије и ѡржишше*
- 101 | Дивна Вуксановић: *Улоја медија у сиварању образаца у култури*
- 113 | Ирина Суботић: *Музеји у Србији данас – у светлу сиваишшике*
- 129 | Вишња Кисић: *Музеј као ѡросшор еманишцији: замисшање музеја сиврашшике*
- 151 | Тијана Бугарски Палковљевић: *Музеји данас: Галерија Маишше српске – живи музеј*
- 169 | Предраг Пипер: *О улози националне академије у обликовању културне и језичке ѡлишике*
- 181 | Дарко Танасковић: *Српско културно наслеђе у докуменшима и ѡракси међународне заједнице*

- 193 | Милован Данојлић: *Пледаје за елиџну културу*
- 201 | Ласло Вегел: *Јуџословенски и џосџуџословенски иџенџиџеџи*
- 207 | Невена Даковић: *Иџенџиџеџске маџриџе: la jeunesse désaffectée и уморни раџници (Србија, 2010–2015)*
- 221 | Борислав Стојков: *Очување и развој иџенџиџеџа џраџа у Србији – искушење данашњеџ урбанизма*
- 249 | Бојан Ковачевић: *Моџћности креативноџ уџрављања џраџом?*
- 265 | Милена Драгићевић Шешић: *Инџиџиџуџионални и независни акџери у заједничком деловању: сџраџеџеџе јавно-џивилноџ џарџнерџва – џледаје за ауџномију кулџуре*
- 287 | Дијана Милошевић: *Независна кулџурна сцена Србије и одлив умеџника*
- 299 | Радослав Зеленовић: *Кулџурна добра као необновљиви ресурси*

РЕЧ УРЕДНИКА

Зборник који је пред нама садржи радове саопштене на скупу под насловом „Култура: основа државног и националног идентитета“ који је одржан у Српској академији наука и уметности 24. и 25. новембра 2016. године. Скуп посвећен култури трећи је у оквиру циклуса од пет скупова под заједничким насловом „Стратешки правци развоја Србије у XXI веку“. Претходна два скупа била су посвећена образовању и науци, а следе скупови о економији и државном уређењу, чиме би у оквиру поменутог циклуса били обухваћени најзначајнији сегменти државе и друштва.

За разлику од претходних скупова посвећених образовању и науци, областима чији је опсег мање или више јасно одређен, култура је домен чије су границе флуидне, а видови испољавања до те мере разноврсни да је једним скупом, ма колико био амбициозно замишљен, немогуће захватити све њене аспекте. Стога је овај скуп тематски био усмерен на културу као основу државног и националног идентитета. Међутим, већ у припреми скупа се показало да је и такво сужавање фокуса недовољно да би се проблеми културе у овом контексту сагледали на систематичан и тематски хомоген начин. Недоумице су се кретале од дилеме да ли култура треба да буде у функцији промовисања државног и националног идентитета до питања у којим видовима и каквом државном политиком би она могла то да буде. Поменуте недоумице и ширина опсега који захвата појам „култура“ неизбежно су довеле до тога да је овај скуп тематски мање хомоген од претходних скупова посвећених образовању и науци. Ова хетерогеност се примећује већ површним увидом у садржај Зборника јер се питања покренута на овом скупу крећу од проблема финансирања културе до питања елите која културу ствара, од очување културне баштине до општих смерница и странпутица у културној политици Србије.

Оваква хетерогеност може бити предмет критике, али притом се мора имати у виду природа феномена који је на овом скупу размотрен. Разлике у ставовима о томе шта је култура и која је њена улога нису биле само концепцијске природе, кроз њих се понегде назирао и политички и идеолошки став што је, чини се, одувек било у већој или мањој мери инхерентно свакој расправи и разматрању проблема у култури.

Стога овај Зборник није збир сложено усмерених мишљења и предлога о томе како да се стање у култури Србије побољша и како би култура могла да буде основа државног и националног идентитета. Он је, могло би се рећи, драгоценост сведочанство о тренутку глобалне цивилизацијске транзиције чије дубине у највећој мери нисмо свесни нити је до краја разумемо, а која се одражава и на стање културе у Србији. Најзад, овај Зборник је и сведочанство о начину на који у овом тренутку културна елита у Србији види проблеме културе и њене улоге у друштву.

А. К.

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА У РАЗВИЈЕНИМ ЗЕМЉАМА: ПРОБЛЕМ ПОРЕЂЕЊА, ПРОБЛЕМ ПЕРЦЕПЦИЈЕ

Зорица Томић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Сажетак. У тексту су представљене културне политике развијених земаља и проблеми са којима се суочавају у настојању да их саобразе новом економском и политичком хоризонту, с једне стране, односно заједничкој европској политичкој и културној агенди, с друге. С обзиром на ове податке, у тексту се проблематизују питања развијености, поређења и перцепције, као релевантна за артикулацију културне политике Србије, посебно имајући у виду тематски оквир: култура као основа државног и националног идентитета.

Кључне речи: културна политика, културни идентитет, културна регионализација, децентрализација културе, поређење култура, самоперцепција

Иако култура представља основу на којој се гради и препознаје идентитет не само епохе него и држава и нација, иако она представља неку врсту матрице која усмерава комуникацију са светом, а тиме и различите облике политичког и друштвеног деловања, не само у Србији него и у многим владама развијених земаља Европе култура добија упадљиво ниско место у односу на неке друге „теже“ ресурсе.

Један од разлога за овакав статус културе, посебно у развијеним земљама, у директној је зависности од високог стандарда културних потреба, односно од интензивне културне продукције, која са своје стране обезбеђује профитабилност културних производа. Следствено томе и буџетска средства намењена култури сразмерно су мала.

Међутим, када би култура заиста била важна онолико колико то у својим предизборним кампањама воле да нагласе политичари, „имала би буџет који би био једнак социјалним давањима или одбрани“.¹

Треба, међутим, нагласити да одређени параметри културне политике могу да буду валидни само уколико се односе на:

- демократска друштва;
- друштва са развијеним стриктним пореским системом који обезбеђује дистрибуцију тих средстава у јавне сврхе;

1 Манди, С. (2007) *Културна политика, крајак водич*, Вега, Нови Сад.

- друштва у којима животни стандард обезбеђује културну потрошњу;
- друштва која су активно укључена у рад међународних организација – чиме се обезбеђује да њихове владе признају међународне конвенције о људским правима, слободи говора и очувања баштине.

Од ова четири критеријума, ми извесно задовољавамо само два – први и последњи, будући да смо доскора кубурили са пореском политиком и да је и животни стандард наших грађана веома низак.

Савет Европе је још 1998. године заједно са Европским институтом за компаративна истраживања у култури (ERICarts) покренуо пројекат *Компјендијум културних политика и трендова у Европи*.² На основу података које су приложиле националне владе или њихови релевантни субјекти може се стећи увид у њихове националне културне политике и развојне оријентације.

Немачка: Регионализација и децентрализација као аспект самоодрживости

Културна политика у Немачкој је од 1990. године у великој мери обележена падом Берлинског зида. Уједињење је, као нова политичка реалност, захтевало реструктурисање и радикалне промене у области културне политике. Апартно од новог политичког и економског хоризонта, деведесете су биле обележене мерама штедње, буџетским ограничењима, а тиме и све већим структурним проблемима са којима су се суочиле најзначајније традиционалне културне институције Немачке.

Иако се у следећој декади може приметити извесна стабилизација културне политике, она је још увек пред великим финансијским изазовима. Негативна последица светске економске кризе видљива је како у локалним тако и у регионалним буџетима. С друге стране, неки од ових проблема су структурални по природи и односе се на концептуалну базу културне политике.

Иако је буџет на националном нивоу, као и у неким федералним јединицама побољшан, присутан је притисак на институције културе да повећају свој удео у финансирању пројеката, односно да воде своје институције економски, као и да настоје да придобију средства из

2 *Компјендијум* је систем за прикупљање информација и мониторинг културних политика, њихових инструмената и расправа. Пројекат се остварује у сарадњи са стручном заједницом коју чине независни истраживачи културних политика, НВО и националне владе.

других извора као што су спонзорства, покровитељства и маркетинг. Конкретно, структурни проблеми захтевају корекцију, а пре свега jaчање модела јавно-приватног партнерства.

Поврх свега, концептуална основа претходних културних политика данас је пред изазовом мигрантских процеса, рапидног развоја медија, као и промена у структури јавности и публике. У том смислу, од посебног је значаја тренд опадања популације и истовремено пораст броја старих људи. Следствено томе, као круцијално појављује се и питање – коме је у ствари намењена културна политика и шта би требало да буде њен садржај?

Аустрија: Интернационализација у функцији туризма

Аустрија је у осамдесетим годинама XX века доживела прави културни бум, а буџет за културу је повећан седам пута у односу на претходних двадесет пет година! Али већ тада се отварају дискусије о спонзорству и приватизацији у култури, да би у последњој декади XX века оне достигле свој врхунац, пре свега зато што су музичке представе, популарне опере и музеји били у стању да осигурају спонзорства у много већој мери него што је то био случај на пољу савремене уметности. Између 1998. и 2006. године, агенда културне политике била је у рукама државног секретара за уметност и културу при кабинету федералног канцелара.

Након политичке промене 2000. године (коалиција Народне партије и десне Партије слободе) настаје клима у којој је главно питање смањење буџета за финансирање културних пројеката и институција. Посебан нагласак је стављен на подршку престижној култури, креативним индустријама, а пре свега на промоцију економски оријентисаних пројеката (на пример фестивала, који су препознати као изванредан простор за промоцију туризма).

Од 2007. па до 2013. године донете су важне мере, на пример поновно отварање „Кунсткамера“, као и „Куће 21“ – музеја савремене уметности. Обезбеђене су стипендије за сва уметничка поља и подржани млади уметници, са циљем да се њиховом промоцијом и подршком ојача интернационални профил Аустрије. Побољшани су радни услови – нпр. социјално осигурање уметника и културних посленика, подржана је аустријска филмска индустрија, а значајно су повећана давања за федерална позоришта и музеје. Интензивирана је промоција уметности и културе у школама и обезбеђен бесплатан улаз у све федералне музеје за посетиоце млађе од деветнаест година.

На федералном нивоу, културна политика се фокусира на питања културне различитости, приступа културним садржајима, промоције младих уметника, као и на настојање да се додатно унапреде услови рада у креативним и културним областима. Да би се у овом успело, разматра се могућност унапређења пореске политике, као и реформа Закона о ауторским правима.

Савремена културна политика Аустрије фокусира се на промоцију савремене уметности и аустријског филма, као и на промоцију учешћа грађана у култури, пре свега кроз адекватне облике образовних политика. Национална културна политика је одговорна за националне културне институције, заштиту споменика и приступ културним добрима и културном наслеђу (укључујући и дигитализацију), као и за културну размену и сарадњу.

Француска: Култура као национални бренд

Већ 1982. године буџет за културу је износио 1% укупног буџета.

Територијална децентрализација из осамдесетих довела је до концепта деконцентрације у култури и стварања регионалних директората који су сарађивали са локалним властима. Обновљене су неке од највећих образовних институција ENSCI (École nationale supérieure de la création industrielle), Национални институт за наслеђе (Institut national du patrimoine /heritage/), два музичка конзерваторијума (Париз и Лион), Школа Лувра (École du Louvre), отворен је Институт арапског света (Institut du monde arabe /IMA/), Национални центар за циркуске уметности итд.

Подизање свести о значају културе за национални идентитет Француске, започето у образовном систему, наставило се подршком различитим арт-пројектима, организованим посетама биоскопима и националном наслеђу. У том периоду је отворено око 8.000 радних места у овим областима, буџети за финансирање културних пројеката и институција су значајно повећани, а резултат тога су популарност и препознатљивост културе као националног бренда. За време Митерана, предузети су тзв. велики пројекти, као што су изградња Капије братства – Дефанс, Опере Бастиља, Великог Лувра, Националне библиотеке.

Због интензивирања локалних културних активности, министарство културе је почело да посвећује више пажње културним индустријама (књиге, плоче, филмови, емитовање програма) настојећи да регулише тржиште (помоћ у изради регулаторних механизма у филмској индустрији, у погледу регулисања цена књига, давања посебних квота за радио емитовање француске музике, компјутерског хакинга итд.).

Посебан аспект представља заштита француског језика. Закон о употреби француског језика је усвојен 1995. године, а дебата која је започета још 1990. године, о промоцији и заштити културне разноликости, довела је до њеног међународног признања, што је и усвојено као истоимена Унескова конвенција 2005. године.

Политика културне демократизације резултирала је промоцијом културног наслеђа, развоја извођачких уметности и креација у оквиру нових технологија. Посебне политике су креиране како би се развијала култура у неразвијеним општинама или на периферији градова. Створен је Национални центар за плес, а 2005. и Национални центар за уличну уметност.

Године 2008, за време француског председавања Европском унијом, лансирана је европска културна сезона којом су позване све чланице Уније да представе своје културно наслеђе и креативне таленте, а 2009. године тадашњи министар културе Фредерик Митеран лансирао је пројекат „Култура за све“, како би се појачала партиципација сваког грађанина у културном животу Француске.

Промењено стање у буџету са доласком социјалиста и председника Оланда, под управом министарке Аурелије Филипети, условљава одустајање од неких великих пројеката. У околностима економских рестрикција, њен приоритет је био јачање у сфери образовања за културу и уметност, територијални културни развој и проблем културне изузетности у контексту дигиталне економије.

У последњих педесет година локалне и регионалне власти су повећале јавна издвајања за културу. Општине које и располажу извесним културним добрима, као што су музеји, библиотеке, локална позоришта итд. сада су главни донатори и отворено су охрабрене да праве своје локалне културне политике, као и да организују локалне културне акције.

Данас се Француска, можда више од других развијених европских земаља, суочава са политичким проблемом изазваним не само економском кризом него и све већим приливом миграната. Културна политика, у новом европском пејзажу, нужно ће бити изложена новим изазовима.

Велика Британија: Спасоносна лутрија³

Већ осамдесетих година XX века, велики економски притисак довео је до отварања расправа о моделима и начинима финансирања културе. Иако посвећена принципу подршке јавног сектора, влада Маргарет Тачер поставила је захтев институцијама културе да се саме снађу у

3 Текст публикован 2011. године.

погледу финансија. Идеја је била да се осигура спонзорство и из бизнис фондова, као и из приватног сектора.

На овом трагу је још деведесетих година XX века организована серија семинара како би се обезбедила координисана политика буџетирања и финансирања у сектору културе. Иако је документација прикупљена, недуго по њеном перфектуирању 1992. године, пројекат је одложен и заборављен.

Иако је 1992. године тек изабрана конзервативна влада инаугурисала Министарство одговорно за уметност, музеје, наслеђе, медије, библиотеке, спорт и туризам, недуго затим га је трансформисала у три одсека – Уметнички савет Енглеске, Уметнички савет Шкотске и Уметнички савет Велса. Од тада свака од ове три нације спроводи своју културну политику и налази начин да финансира пројекте из културе. Значајан развој у области културе започет је увођењем у игру Националне лутрије, средином деведесетих, одакле су се финансирали бројни хуманитарни, али и културни и уметнички пројекти. Међутим, финансирање олимпијских и параолимпијских игара 2012. из овог фонда додатно је забринуло посленике у култури.

Од 2010. године сектор културе је поново суочен са мерама штедње, упркос чињеници да је буџет повећан у периоду од 2000. до 2005, а да су приходи од лутрије знатно утицали на промену културног пејзажа Велике Британије.

Мере штедње, као и децентрализација, значајно ће утицати на кохерентност културне политике Велике Британије.

Шведска: Децентрализација и регионализација; приватни сектор

Деведесетих и двехиљадитих година видљиве су значајне промене које су настале као последица растуће регионализације, глобализације и утицаја нових медија. Повећано кретање људи, миграције и прилив странаца довели су до стварања нових културних производа и обавезали на редефинисање културне политике.

Главни ток културне политике представља одговор на ове промене у мултикултурној Шведској. Приметни су позитивнија перспектива у погледу културних индустрија, као и нови покушај да се моћ креирања политике помери са националног на регионални ниво. Повећање удела приватног финансирања културних пројеката појавило се као најважнији циљ, посебно између 2006. и 2014. године.

У двехиљадитим годинама регионалне управе су посебно ангажоване у креирању регионализације шведске културне политике. Регионалне заједнице и управе су ангажоване у стварању сопствене агенде и

креирању начина за финансирање културних пројеката. Из модела културне кооперације настаје Шведски уметнички савет.

Али и Шведска, као и остале развијене земље Европе, суочена је са мерама штедње и статус културе зависиће од економских прилика и политичке композиције парламента.

Норвешка: Држава издваја⁴

Још од седамдесетих година главна оријентација културне политике Норвешке је децентрализација културе. У готово свим општинама су основани комитети за културу, а на националном нивоу је развијена схема државних грантова. Како би се учешће у култури омогућило широј публици, акценат је стављен на аматеризам. Крајем седамдесетих је установљен систем плата (сталних прихода) за више од петсто уметника.

У осамдесетим годинама XX века буџети за културу на општинском нивоу значајно су повећани, да би 2005. влада одлучила да у наредних десет година повећа издвајање из буџета за културу од 0,8 на 1%. Како је текст публикован 2011, нема података о томе шта је на овом плану и учињено.

Италија: Регионални идентитети у промоцији туризма⁵

Од седамдесетих година на сцени је процес децентрализације и регионализације. Култура је била пројекат установљавања регионалних идентитета. Проминентност италијанске културе била је камен темељац политике обнове и очувања баштине. Међутим, од 2013. године култура – како материјална тако и нематеријална – третира се као важан аспект промоције туризма.

Велики проблем представља одсуство програма, организације и плана развоја на националном нивоу – координација, мониторинг и евалуација – посебно с обзиром на дубоку несразмеру у погледу географске и социјалне структуре земље. Раскол између богатог севера и сиромашног југа (висока стопа незапослености младих), који је у највећој мери и користио многе европске фондове, и даље опстаје као један од највећих проблема.

Од 2000. године драматично опада буџет за финансирање културе, а тај тренд се – посебно због економске кризе – и данас наставља. Осим овога, Италија је суочена са проблемом пет милиона имиграната.

---

4 Подаци из 2011. године.

5 Подаци из 2016. године.

Стратешка оријентација ка доступности културе мора да се прилагоди новим околностима, а пре свега да се фокусира на проблем њихове интеграције и инклузије.

У светлу ове климе и глобалних политичких кретања, у новембру 2015. године Матео Ренци изјављује да сваки евро уложен у безбедност мора бити праћен једнаким издавањима за културу. Најавио је да ће једна милијарда евра бити додатно уложена у сајбер безбедност, а друга у преквалификацију и социјализацију младих, као и у њихову оријентацију ка културној потрошњи. Али, да ли је и то само једно од обећања, питају се аутори текста?

Већ и сумарни преглед културних политика развијених земаља (при чему треба рећи да су неки извештаји из 2011, а неки из 2015. и 2016. године) показује неколико заједничких одлика:

1. Тренд децентрализације, регионализације и „самофинансирања“, односно концепт „самоодрживости“ у култури;
2. Заједнички проблем – финансијска и одавно и имиграциона криза. Ако се томе дода и скорашња изјава Ангеле Меркел да је „мултикултурализам као пројекат пропао“, односно М. Валса „да би Европа могла да умре“, умесно је питати како ће изгледати обриси тог потенцијално новог крова заједничке културне политике утемељене на категоријама сарадње, дијалога и толеранције?

Упркос духу „тржишног фундаментализма“⁶ који развлашћује државе обавезе/привилегије да идеолошки и тематски надгледају и финансирају културу, једна наднационална институција као што је Европски савет, парадоксално, преузима улогу новог Централног комитета, најављујући тематске топосе и културне „трендове“ којима се маркира политичка позиција Уније у домену културе. Слоганом „Култура – душа демократије“, поменути пројекат Компендијум објављује и листу препоручених тематских топоса око којих би требало да се организује и оптимизује културна политика чланица. Ти топоси су следећи:

- културна различитост;
- интеркултурни дијалог;
- статус уметника;
- интеркултурна сарадња и теме мобилности;
- културна права и етика;

6 Термин Т. Куљића, *Политика*, 4. новембар 2016.

- приступ култури и учешће у култури;
- социоекономски утицај културе;
- деоничарско управљање;
- регионалне културне политике;
- дигитализација и култура.

Као што видимо, проблем „културног идентитета“ или културног наслеђа није на овој листи. Да ли управо ова околност упућује на чињеницу да „развијене земље“ немају проблем са сопственим културним идентитетом? Да ли је та тема код њих одавно апсолвирана и неспорна, па сада могу да се баве и темама које их управо легитимишу као развијене и напредне?

На једном од припремних састанака за овај скуп, већ сам изразила мишљење да је тема *Културна историја у развијеним земљама* преширока и, овако формулисана, веома захтевна, па сам наслову, као радну хипотезу, додала – *проблем поређења, проблем перцепције*.

Категорије поређења и перцепције упућују на неколико важних питања. Шта су развијене земље данас? Неолиберални модел, као глобална матрица – будући да нема конкурентску идеологију – привилегује сопствену позицију артикулишући властите критеријуме напретка као универзално мерило. Развијене земље, да – али који критеријум је у контексту културе у питању? Економски? Образовање? Културна историја, или пак развијена свест о значају баштине?

На коју од развијених земаља треба, а на које земље можемо да се угледамо? Како, уосталом, да разумемо преовлађујућу климу незадовољства која обележава представљене извештаје?

Да ли је мера развијености можда артикулисана с обзиром на „космополитски“, европски а не национално оријентисани културни идентитет „развијених“ европских земаља? Да ли нови евроцентристички метадискурс као мера „развоја“ погађа само мале земље, оне које тек треба да се интегришу управо кроз фаворизовање свог тек потенцијално европског идентитета?

Да ли и скуп са оваквим насловом већ указује на проблем са којим као друштво настојимо да се изборимо? Да ли је за нас (Ко смо то ми? Учесници скупа? Широка јавност? Политички естаблишмент?) збиља неспорно да је култура темељ на којем се гради државни и национални идентитет? Да ли се слични скупови организују и у развијеним земљама?

Када у својој студији *Евроза*, Митја Великоња⁷ каже да велике европске земље уопште не постављају питање сопственог националног

7 Великоња, М. (2007). *Евроза*, XX век, Београд.

и културног идентитета, ја додајем – могућно и зато што су њихови грађани на то перманентно подсећани,⁸ а да се још мање баве питањем свог европског идентитета, онда се ми који организујемо овакав скуп морамо запитати – имамо ли снаге да се са овог места упустимо у (само)критику „периферијског ума“?

Отуда и питање о поређењу: да ли се оваквим насловом већ идентификујемо/препознајемо као неразвијени? Да ли је управо овакав скуп вид суочавања са реалношћу, у којој се непрекидно репродукује мит о недовршености коју прати свака транзиција?

Или се, можда, управо супротно, оваквим скупом будимо из наметнутог „догматског дремежа“ у чијем је средишту било „мазохистичко самосажалење оних који своје културе доживљавају као провинцијалне, мале и безначајне“.⁹

Управо се из ове перспективе помаља питање о томе како разумети садашњи заокрет развијених земаља према сопственим националним интересима у култури, економији и политици?

Конечно, да ли ми, отрежњени, на пола пута између доказивања нашег европског идентитета и настојања да артикулишемо политику националног идентитета, управо оваквим и овако насловљеним скупом данас само антиципирамо оно са чиме ће се у новој политичкој клими нужно сусрести „развијене земље“ на које је требало да се угледамо?

CULTURAL POLICY IN DEVELOPED COUNTRIES: COMPARISON PROBLEM, PERCEPTION PROBLEM

Zorica Tomić

Faculty of Philology, University of Belgrade

Abstract. The article presents cultural policies of developed countries and the challenges they are facing while trying to adjust their policies to the new economic and political horizon on one side, and to common European political and cultural agenda on the other. Having these data in mind, the article problematizes questions of level of development, comparison and perception, as relevant questions for articulation of Serbia's cultural policy, especially having in mind the thematic framework: culture as basis of country's and national identity.

Key words: cultural policy, cultural identity, cultural regionalization, decentralization of culture, comparison of cultures, self-perception

8 Билиг, М. (2009). *Банални национализам, XX век*, Београд.

9 Томић, З. (2009). *Културни идентитет и политичке идентитетиа*. Мегатренд, Београд, стр. 162.